

שבועות ז

שווערד

עני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות שגגות פרק י

(יג) עשיר שהפריש קן למכרה וליקה בדמיה כשבה או שעירה והעני יביא קן זו אע"פ שהיא קדושת דמים שהיא נדחית ולמה לא נדחית מפני שדיחוי מעיקרו אינו דיחוי והרי נראה קן זו לו עתה עני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא:

2. לחם משנה הלכות שגגות פרק י

עני שהקריב קרבן עשיר וכו'. בסוף נגעים אמרו במשנה מצורע עני וכו' ורבינו ז"ל כתב עני סתם ועשיר סתם לכלול אפילו מטמא מקדש עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא וכדרכי אושעיא דאמר הכי בסוף ודלא כרבי חגאי דסובר דדוקא גבי מצורע עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא אבל מטמא מקדש לא:

3. ספר קרית ספר - הלכות שגגות - פרק י

עני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא שם מימרא דר' אושעיא גבי מטמא מקדש עשיר לא יצא בקרבן עני וגבי מצורע תניא תורת המצורע לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר שיצא דתורה משמע דתורה אחת לכולן יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני שיצא ת"ל זאת ומאחר שכתוב אחד מרבה ואחד ממעט מסתמא דעני יוצא בקרבן עשיר דמעלין בקדש ולא עשיר בקרבן עני דאין מורידין:

4. ספר החינוך - מצוה קכג

מדיני המצוה, שכל אחד מארבעה חטאים אלה מחייב עושהו להביא כשבה או שעירה כדין חטאת קבועה הידוע, ואינו נפטר בעוף או בקמח אלא אם כן הוא עני. ואם הוא עני והביא כשבה או שעירה לא יצא ידי חובתו, והטעם לפי שאחר שריחם הא-ל ברוך הוא עליו ופטרם בכך אינו בדין שידחוק עצמו להביא ביותר [מ]מה שתשיג ידו. ובוזה יקנה כל מבין עצה לבלתי עשות הוצאות ביותר מן הראוי לו לפי ממנו, למען כי בו סבה לגזול את הבריות כשמבקש לימודו ואינו מוצא:

5. ספר מנחת חינוך - מצוה קכג - אות יא

[יא] והנה עשיר מביא קרבן עשיר ודל קרבן עני ודל ביותר מביא מנחה, ועני שהקריב קרבן עשיר יצא, ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא, כן הוא בר"מ כאן פ"י ה"ג ועיין לחם משנה. והרב המחבר כאן כתב דאם עני הקריב קרבן עשיר לא יצא, ודבריו תמוהים מנא ליה, אדרבה במשנה נגעים פרק י"ד משנה י"ב מפורש דעני יצא בקרבן עשיר, ועיין ר"ש שם שכתב דאפילו לכתחילה מביא ותבוא עליו ברכה. ועיין בהגהות משנה למלך בסוף הספר, שתמה על הרב המחבר...

שפת אמת על יומא דף מא"ב

שם בגמ' גופא אר"א כו' בס' החינוך (פ' ויקרא) כ' דעני שהביא קרבן עשיר לא יצא, ותמהו עליו בעל משנה למלך ושאר אחרונים דהא בנגעים תנן עני שהביא קרבן עשיר יצא ואפי' לכתחילה יכול להביא קרבן עשיר, ולע"ד סברת החינוך נכונה דקרבן עולה ויורד הכתוב שם בפ' ויקרא דעני מביא חטאת ועולה ועשיר כבשה לחטאת בלבד אין ללמוד ממצורע דרבי קרא דעני שהביא קרבן עשיר יצא, דהתם מין קרבן א' היא דשניהם חייבין חטאת ועולה אבל בקרבן עו"י דעשיר מביא חטאת בלבד ועני חייב חטאת ועולה לא יצא בחטאת גרידא, לא מיבעיא לר"ח דגם בעשיר שהביא קרבן עני אין דינו כמצורע גם להיפוך אין ללמוד מצורע, רק אפי' לר"א דמדמי להו מ"מ לענין עני שמביא קרבן עשיר דמעט בהקרבת עולה י"ל דאין ללמוד ממצורע כנ"ל פשוט:

6. ספר ביכורי אבי"ב על התורה - פרשת פינחס

ואפשר לומר הטעם, דהנה הזוהר מקשה למה קרבן עני פחות מקרבן עשיר כיון דזה חטא כמו זה, ומתרץ הזוהר כיון דעשיר חטא בגסות הרוח ע"כ העבירה חמירה וצריך קרבן גדול, אבל עני נשבר לבו מחמת עניות אין עבירה חמירה כ"כ כמו עבירה של עשיר, רק בפשיטות י"ל כמו שכתבתי לעיל דעיקר הוא שיתן בחפץ לבו ובאהבה, ע"כ אם יהא עני צריך ליתן שור אז מחמת עניותו לא יתן הקרבן באהבה ובחפץ הלב כיון שצריך מעות זה למאכלו, ועיקר שיתן באהבה גדולה ומחמת מרירות החטא יביא הקרבן באהבה גדולה שזכה שיקבל השי"ת הקרבן מרשע כמוני, אבל אם יוצרך ליתן שור כמו עשיר ודאי לא יוכל ליתן בלב שלם רק כאונס, וטוב מעט בכוונה מהרבות בלא כוונה ודו"ק:

7. ספר בנייתו בן יהודע על מנחות דף קי"א

ודע כי שמעתי שהקשה עט"ר הרב מו"ר זקני רבינו משה חיים זלה"ה לתלמידים למה ליה לתלמודא הני קראי, והלא למדנו זה מדכתיב ג' פעמים ריח נחוה בבהמה ובעוף ובמנחה וכנוזר במשנה. ותירץ להם קרא דמתוקה שנת העובד בא ללמד, אפילו אם הוא עני והביא קרבן עני, אך אותו זמן היה עשיר באמת כגון שנפלה לו ירושה במקום אחר, ועדיין לא ידע בה, אפילו הכי קרבנו רצוי ויש לו שטר, ופסוק ברבות הטובה בא ללמד על עני שהביא קרבן עשיר אע"פ שהוסיף על חיוב שלו, עם כל זה צריך שיכוין לבו לשמים, ולא יועיל לו יתרון זה שהביא תוספת על החיוב שלו. יען כי ברבות הטובה שהביא קרבן עשיר אע"פ דרבו אוכליה הכהנים, עם כל זה מה יתרון לבעליו הקב"ה כי אם ראות עיניו שזה היה מתכוין לטובה, וזה העיקר, ובעבור הכונה שאין נראית אלא לעיני השי"ת ישפיע לו שפע טובה וברכה וחיים:

8. ריטב"א על מסכת שבועות דף ז/א

שם קרי רבא עליה דרבי דולה מים מבורו' עמוקים דתני' רבי אומר אקרא אני חיה. וא"ת מאי חשיבותא דרבי בהא דהא ג"ש הוא דדריש ואין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קיבל' מרבו וי"ל נהי דגמיר דבהמה בהמה לג"ש לא גמיר לאיזה ענין ור' דלה מים בורות עמוקים למדרשי' בהא וזה ברור:

9. תוספות רא"ש על שבועות דף ז/א

דולה מים מבארות עמוקים. וא"ת והלא היה מקובל הג"ש מרבו וא"כ מאי שבחיה, וי"ל היה מקובל תיבת בהמה לג"ש וטרח למצוא שתהא מופנה לג"ש. וא"ת ואפי' בלא חיה נמי לא הוה צריך למיכתב בהמה דהא כתיב בכל דבר טמא, וי"ל דבת"כ דריש לה או בכל דבר טמא יכול אפי' במגע טומאות ת"ל בהמה טמאה אי מה בהמה טמאה מיוחדת שחלק מגעה ממשאה וכו' ואוציא מי חטאת והמשכב ת"ל בכל דבר טמא נמצא שאין מיותר אלא או חיה או בהמה:

10. קובץ אור ישראל גליון מד עמ' קצו

הרי קמן שעל אף שכל גז"ש יסודתו בקבלה שקבלנוה איש מפי איש עד משה רבנו, ומעצמו אין אדם דן גז"ש, מ"מ לא הכל נמסר בקבלה, יש ונמסר רק שענין פלוני ילמד (בגז"ש) מענין אלמוני, ובכגון דא טרחו חז"ל לעמוד על התיבות המופנות ללמוד מהן, ואשר ממילא מובן לפ"ז כל ענין ה'הפנאה' שעמדנו עליו לעיל, שהרי על אף שקבלה היא לדרוש איזו גז"ש בפרשה מסוימת, הרי התיבה לא נפרטה, ולכן קבלנו כללים כיצד לדרוש הגז"ש, שבאופן שאין אף א' משתי התיבות מופנית, אין למדין כלל, וכששניהם מופנים, למדים ואין משיבין, וכשא' לבד מופנה, נחלקו תנאים, הכל כפי שנתברר לעיל. וכן כאשר יש שתי אפשרויות לדרוש והא' מופנה רק מצד א' והשני מופנה מב' צדדים, מעדיפים הדרשה ע"פ ה'הפנאה' מב' צדדים על אותה שהיא מופנה מצד א' בלבד. ויש ולא קבלנו רק אילו תיבות לדרוש, אבל לא מקומן בתורה כלל, ואז דנים חכמים היכן ניתן לדרוש דרשה זו ואיפוא מסתבר לך טפי למידרש פרשה אחת מחברתה בגז"ש... ובכן יתבאר מה ששיבח רבא את רבי על שדרש גז"ש דבהמה בהמה, וכ"כ הריטב"א: "וי"ל נהי דגמיר דבהמה בהמה לגז"ש, לא גמיר לאיזה ענין, ור' דלה מים בורות עמוקים למדרשי' בהא וזה ברור." והוא על הדרך שנתפרש שנוקק רבי לפרש שניתן להעמיד הדרשה המקובלת בתיבות בהמה בהמה בענין זה.

11. תוספות רא"ש על שבועות דף ז/א

אלא בה למה לי. למעוטי תרומה לא איצטריך דלא אתיא מהיקשא מדאיצטריך ג"ש לענין מקדש דאם איתא לישתוק קרא מג"ש ונילף תרוויהו מקדש:

בר עונשין

12. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קנה

... ומה שרמזת והיא לא הגיעה לעשרים שנה נראה דעתך שאינה בת עונשים למעלה זה לא נמצא בש"ס רק בדרושי אגדה וכבר כתבו מזה האחרונים שאין לסמוך על זה כלל ובאמת בתוס' יבמות פ' ע"א גבי אכל חלב מכן י"ב עד י"ח כ' התוס' הא הוה התראת ספק וק' אמאי לא נימא לענין חטאת ובשוגג מיירי אע"כ משום דקודם עשרים שנה לא שייך כרת וחטאת וע"כ א"א לפרשו אלא לענין מלקות אבל באמת זה ליתא ושערי תירוצים לא ננעלו כאשר בארתי במקום אחר **אבל האמת משנעשו בני מצוה בשנים וסימני' מתחייבים בכל חיובי תורה בב"ד של מעלה ושלמטה** דאלת"ה למ"ד יולדת ומצורע ונזיר חוטאים הם לא מייתי קרבנם קודם עשרים וישתקע הדבר. וכדמות ראי' נ"ל דבשבועות ח' ע"א שקיל וטרי אי שעיר בפנים מכפר על ע"ז ג"ע וש"ד ופריך אי בשוגג בר קרבן הוא ומאי פריך דלמא מכן י"ג עד עשרים דבר קרבי לא הוה ומ"מ לא ימלט מעונש שיענש אחר עשרים דלא גרע ממי שחטא בקטנות ממש שיש לו עונש קצת בגדלותו כמ"ש בש"ע א"ח סי' שמ"ג מהא דרפרם אכפיי' לרב אשי וא"כ ק"ו בן בנו של ק"ו בחטא של בן י"ג לעשרים שענשו יותר מרובה ודינא רבה ודינא זוטא א"ב ואס"ד שעכ"פ לכלל כרת וחטאת לא הגיע נימא דשעיר הנעשה בפנים מכפר על אלו בשלמא הא לא קשי' דנימא דיכפר על חטא של קטנים דודאי לא יעלה על הדעת להצריך עבוריהם חטאת לפני ולפנים והכתוב אומר לכפר על הקדש מטומא' ב"י ומפשעיהם לכל חטאתם וכתוב ועל כל עם הקהל יכפר ואין אלו בכלל אבל אלו שמבני י"ג עד עשרים עם קהל גדול הוא אימא עליהם בא לכפרה אע"כ בני חטאת הם. ולפע"ד כי לא נאמרו שיעורים הללו במדרשות שבני כ' נעשו בני עונשים למעלה אלא בעונשים על חטאים המחודשים לשעה כגון עונשי דור המדבר וכן בשרה נאמר בת עשרים כבת ז' בלא חטא התם קודם מ"ת הוה והכל אצלה כמצות שכליות וע"ז נאמרו שיעורי' הללו **אבל עונשי התורה אין שום חלוק כי שיעורים הלכה למ"מ בין למלקות בין לקרבן ובן י"ג שהביא ב' שערות שוה לכל עונשים** **שבתורה** ואין צריך לפנים.